

Moss
kommune

Barnehageplan 2026–2030

Enhet barnehage
Moss kommune

Innhold

1. Introduksjon.....	4
1.1 Bakgrunn og formål.....	4
1.2 Planens innhold.....	4
1.3 Innledning.....	5
2. Kapasitet.....	6
3. Rammer for kvalitet – Lover, forskrifter og føringer.....	7
3.1 Lov om barnehager.....	7
3.2 Rammeplan for barnehager.....	7
3.3 Årsplaner.....	8
3.4 Internasjonale føringer.....	8
3.4.1 FNs bærekraftsmål.....	8
3.4.2 FNs barnekonvensjon.....	9
3.4.3 Konvensjon om rettighetene til mennesker med nedsatt funksjonsevne.....	10
3.5 Nasjonale føringer.....	10
3.6 Lokale planer.....	10
4. Barnehagenes samfunnsbidrag på oppvekstområdet.....	11
4.1 Utjevning av sosiale forskjeller – varig endring.....	11
4.2 Økt barnehagedeltakelse.....	12
4.3 Å begynne i barnehagen.....	12
4.4 Foreldresamarbeid.....	12
4.5 Overganger.....	13
4.6 Å begynne på skolen.....	13
4.7 Tidlig innsats.....	14
4.7.1 Tidlig innsats og samfunnsøkonomi.....	14
4.7.2 Tidlig innsats i Moss.....	15
4.8 Internt støttesystem.....	15
4.9 Lokalt støttesystem.....	15
4.10 Pedagogisk veiledning og kvalitet.....	16
4.11 PP-tjenesten (PPT).....	16
4.12 Spesialpedagogisk hjelp.....	17
4.13 Barn med nedsatt funksjonsevne.....	17
4.14 Familieteam.....	18
4.15 Helsestasjon.....	18
4.16 Barnevern – trygge oppvekstmiljøer.....	18
4.17 Oppvekstportalen – Tidlig på!.....	19
4.18 Koordinerte og sammenhengende tjenester.....	19
4.19 Kvalitet i barnehagen.....	19
4.19.1 Barnehagen som lærende organisasjon.....	20
4.19.2 Kompetanseutvikling – eksterne midler.....	20

5. Læring og dannning – individ og gruppe.....	21
5.1 Dannelse i barnehagen som system.....	21
5.1.1 Systemtenkning.....	21
5.2 Psykososialt barnehagemiljø.....	22
5.3 Gledens betydning for barns trivsel og utvikling.....	22
5.3.1 Relasjoner og glede.....	23
5.4 Lek.....	23
5.5 Barns medvirkning.....	24
5.6 Barnesyn.....	24
5.7 Språk.....	24
5.7.1 Støtte til språkarbeid.....	25
5.8 Likestilling og likeverd.....	25
5.9 Helse og miljø.....	26
5.10 Mat og måltider.....	26
5.11 Skjermbruk.....	26
5.12 Fysisk aktivitet og kultur.....	27
Kildefortegnelse.....	28

1. Introduksjon

Barnehageplanen er en tematisk fagplan som inngår i Moss kommunes planstrategi. Planen er utarbeidet av en arbeidsgruppe bestående av styrere fra private og kommunale barnehager og avdeling Pedagogisk veiledning og kvalitet (PVK). Det har tidligere vært utarbeidet en tiltaksplan for barnehagene i Moss. Tiltaksplan for enhet barnehage er implementert i barnehageplanen, og tiltakene fra tiltaksplanen videreføres i denne barnehageplanen.

Et eget vedlegg til barnehageplanen gir en oversikt over mål og tiltak på en strukturert og lett tilgjengelig måte.

1.1 Bakgrunn og formål

Moss kommune har vedtatt å utarbeide en ny barnehageplan med vekt på barnehagens betydning for levekår og livskvalitet, kunnskaps- og ferdighetsdanning og kapasitet. Barnehageplanen omfatter både kommunal og privat del av sektoren i kommunen.

Planen skal være beskrivende og retningsgivende for arbeidet i barnehagesektoren i Moss kommune: for politikere, barnehagemyndigheten, barnehageeiere og det pedagogiske arbeidet i barnehagene. Barnehageplanen beskriver kommunens barnehagetilbud, planleggingen av sektoren og det pedagogiske oppdraget for barnehagene i Moss.

Arbeidsgruppa har diskutert rammevilkår i forbindelse med endelig utkast. Barnehagesektoren står i dag overfor en rekke sammensatte utfordringer som har stor betydning for kvalitet, likeverd og bærekraftig drift. Disse utfordringene er godt dokumentert både i nasjonale strategier og i forskning, og de berører hele sektoren – fra rammevilkår og bemanning til arbeidsmiljø og rekruttering. Moss kommunes barnehageplan er avgrenset til faglig innhold og kapasitet, og beskriver dermed ikke utfordringer knyttet til sektorens rammevilkår.

Det overordnede målet for denne barnehageplanen er at den skal vise hvordan barnehagene i Moss ivaretar samfunnsmandatet på oppvekstområdet.

1.2 Planens innhold

Planen består av tre deler:

1. Kapasitet
2. Samfunnsbidrag på oppvekstområdet
3. Læring og danning – individ og gruppe

1.3. Innledning

Barnehagene er underlagt Kunnskapsdepartementet, og regnes som det første leddet i utdanningsløpet. Med Lov om barnehager regulerer og delegerer stat, fylke og kommune ansvar for virksomheten til barnehagens eiere, styrere og pedagogiske ledere. Barnehagen er en pedagogisk virksomhet.

2215 barn går i barnehage i Moss. Per november 2025 utgjør det ca. 91 % av alle barn i barnehagealder. I Moss har vi 35 barnehager, hvorav 11 er kommunale og 24 er private. Enhet barnehage består av enhetsleder barnehage og barnehageeier, i tillegg til barnehagemyndighet og avdeling Pedagogisk veiledning og kvalitet som har funksjoner for alle barnehager.

Barnehagens samfunnsmandat er, "i samarbeid og forståelse med hjemmet, å ivareta barnas behov for omsorg og lek og fremme læring og dannelse som grunnlag for allsidig utvikling. Lek, omsorg, læring og dannelse skal ses i sammenheng" (Rammeplanen).

Moss kommune har som målsetting at «alle innbyggere i Moss skal være inkludert og oppleve tilhørighet, trygghet og mestring» (Kommunedelplanen Levekår og livskvalitet i et livsløpsperspektiv). Barnehagen er et universelt tilbud som når de aller fleste barn, og skal bidra til god oppvekst og utjevning av sosiale forskjeller. Tidlig innsats er et sentralt begrep både i lokale og nasjonale føringer og i Barnehageplanen. Barns fem første leveår utgjør en kritisk periode for hjernens utvikling, der nevrobiologisk forskning viser at barn er særlig mottakelige for påvirkning. Erfaringer i hjemmet og i barnehagen spiller en avgjørende rolle i å forme hjernens struktur og funksjon, noe som har langsiktige konsekvenser for både psykisk og fysisk helse. Barnehagen er dermed en sentral arena for tidlig innsats og forebygging, med potensial til å fremme god helse gjennom stimulerende og trygge omgivelser. Barnehageansatte er, etter foreldre, «verdens viktigste andre plass» som barnas tilknytnings – og omsorgspersoner.

Barnehageplanen vil bli implementert ved at de ulike temaene i barnehageplanen tas opp i barnehageledermøtene fremover. I barnehageledermøtene vil temaene bli belyst med faglige innlegg, erfaringsdeling og gruppearbeid. Videre er det styrernes ansvar å ta med barnehageplanens innhold ut til personalet i barnehagene og i barnehagenes årsplansarbeid.

Den enkelte barnehage har ansvar for å følge opp tiltakene. På kommunenivå vil det bli bedt om status i arbeidet i forbindelse med tertial – og årsrapportering.

2. Kapasitet

Kommunen som barnehagemyndighet har ansvar for å tilpasse utbyggingsmønster og driftsformer etter lokale forhold og behov, jf. lov om barnehager § 10, 2. ledd. Kommunen har i tillegg ansvar for å sikre tilstrekkelig barnehagekapasitet, slik at den lovfestede retten til barnehageplass innfris, jf. lov om barnehager § 16.

Å sikre nok barnehageplasser i kommunen krever en strategisk planlegging og samarbeid mellom ulike aktører. Kapasiteten skal tilpasses befolkningsutviklingen i kommunen.

Opptaksprosessen gir kunnskap om tilbud og etterspørsel i de ulike områdene i kommunen. Administrasjonen legger frem en oppsummering av hovedopptaket og kapasitet i møte for Hovedutvalget for kultur, oppvekst og aktivitet i juni hvert år.

Behovet for barnehageplasser er dynamisk og påvirkes av en rekke faktorer, inkludert demografiske endringer, flyttemønster og foreldrenes valg. Det må påregnes naturlige svingninger i etterspørsel over tid. Planleggingen må være fleksibel og tilpasses for å kunne møte både kortsiktige og langsiktige behov.

Barnehagemyndigheten har dialog med både kommunal og private barnehageeiere, for å sikre god oversikt og koordinering av kapasitet.

3. Rammer for kvalitet – Lover, forskrifter og føringer

Nasjonale lovverk, forskrifter og føringer har som mål å sikre kvalitet og et likeverdig barnehagetilbud for alle barn i Norge. Vi omtaler de viktigste i dette kapittelet.

3.1 Lov om barnehager

Barnehageloven med forskrifter er den sentrale loven som regulerer barnehagens virksomhet i Norge. Loven gjelder både for private og offentlige barnehager. Barnehageloven regulerer krav til bemanning og innhold i barnehagetilbudet for alle barnehager, barns individuelle rett til barnehageplass, ansvaret til barnehageeier, kommunen og fylkesmannen.

Barnehagens formål § 1, 1. ledd er: «Barnehagen skal i samarbeid og forståelse med hjemmet ivareta barnas behov for omsorg og lek, og fremme læring og danning som grunnlag for allsidig utvikling. Barnehagen skal bygge på grunnleggende verdier i kristen og humanistisk arv og tradisjon, slik som respekt for menneskeverdet og naturen, på åndsfrihet, nestekjærlighet, tilgivelse, likeverd og solidaritet, verdier som kommer til uttrykk i ulike religioner og livssyn og som er forankret i menneskerettighetene. (Barnehageloven, §1)».

Loven legger vekt på barnets beste og barns medvirkning i § 3 og barnets beste skal være et grunnleggende hensyn i alle beslutninger som berører barnet.

3.2 Rammeplan for barnehager

Rammeplan for barnehagen er et viktig styringsdokument som sikrer kvaliteten og innholdet i barnehagen. Den gir føringer for hvordan barnehager skal arbeide for å oppfylle sitt samfunnsmandat og ivareta barnas behov for omsorg, lek, læring og danning. Rammeplanen gir utfyllende bestemmelser om barnehagens innhold og oppgaver, og understreker, i likhet med barnehageloven, viktigheten av barnets beste. Alle ansatte skal kjenne til innholdet i Rammeplanen og følge denne i sitt arbeid.

Rammeplanen presiserer at barnehagens arbeidsmåter skal ivareta barns behov for omsorg, lek, læring, danning og barns medvirkning. Personalet skal bruke varierte metoder tilpasset barn, gruppe og nærmiljø, ta utgangspunkt i barns initiativ og kreativitet, veksle mellom planlagt og spontant arbeid, stimulere undring og uttrykk, jobbe helhetlig og tverrfaglig, trekke inn lokalsamfunnet og jevnlig vurdere praksis opp mot rammeplanen.

Rammeplanen omtaler blant annet følgende:

- Individuell tilpasning: Hvert barn er unikt og barnehagen skal tilpasse det allmennpedagogiske tilbudet til det enkelte barns behov, interesser og forutsetninger. «Barnehagen skal sørge for at barn som trenger ekstra støtte, tidlig får den sosiale, pedagogiske og/eller fysiske tilretteleggingen som er nødvendig for å gi barnet et inkluderende og likeverdig tilbud.» (Rammeplanen).
- Trygghet og trivsel: Barnehagen skal være et trygt og omsorgsfullt miljø hvor barna trives og føler seg verdsatt. Dette inkluderer å sikre fysisk og psykisk trygghet, samt å fremme positive relasjoner mellom barna og mellom barn og ansatte.
- Samarbeid med foreldre: For å sikre barnets beste er det viktig med et tett samarbeid mellom barnehagen og barnets foresatte. Foresatte kjenner barnet best og kan gi verdifulle innspill til hvordan barnehagen kan tilrettelegge for barnets trivsel og utvikling.
- Inkludering og likeverd: Alle barn skal ha like muligheter til å delta i barnehagens aktiviteter og fellesskap, uavhengig av bakgrunn, kjønn, funksjonsevne eller andre forhold. Barnehagen skal arbeide aktivt for å fremme inkludering og motvirke diskriminering.
- Helhetlig utvikling: Barnehagen skal sikre at alle barn får en trygg, inkluderende og stimulerende hverdag som fremmer deres trivsel og utvikling. Barnehagen skal støtte barnas helhetlige utvikling, inkludert sosial, emosjonell, kognitiv og fysisk utvikling. Dette innebærer å tilby varierte aktiviteter som stimulerer barnas nysgjerrighet, læring og kreativitet.
- Barnets rett til medvirkning: Barn har rett til å bli hørt og til å uttrykke sine meninger i saker som angår dem. Barnehagen skal legge til rette for at barna får medvirke i planlegging og gjennomføring av aktiviteter. Barnehagen skal også legge til rette for at barnas synspunkter blir tatt på alvor.

3.3 Årsplaner

Alle barnehager skal utarbeide en årsplan. Barnehagenes årsplan er et viktig dokument som gir en oversikt over barnehagens pedagogiske arbeid gjennom året. Den utarbeides i samarbeid mellom barnehagens ansatte, barn og foreldre, og danner grunnlaget for pedagogisk innhold, aktiviteter og samhandling.

Styrer skal lede arbeidet med årsplanen. Årsplanen fastsettes av samarbeidsutvalget i barnehagen. I Moss gjøres barnehagenes årsplaner tilgjengelig for myndighet, foresatte og andre samarbeidspartnere gjennom barnehagens nettsider. Barnehagenes årsplaner blir også sendt Hovedutvalg for utdanning, idrett og kultur som orientering.

3.4 Internasjonale føringer

Barnehagen som virksomhet forholder seg både til nasjonale og internasjonale lovverk og føringer. Vi omtaler her noen av de viktigste internasjonale.

3.4.1 FNs bærekraftsmål

FNs bærekraftsmål er en global handlingsplan vedtatt av FN i 2015. Den består av 17 mål som skal nås innen 2030, og de dekker en rekke områder som er viktige for å oppnå en bærekraftig utvikling. Målet er å utrydde fattigdom, bekjempe ulikhet og stoppe klimaendringene, samtidig som man skal sikre at alle mennesker har tilgang til grunnleggende behov som helse, utdanning og rent vann. Bærekraftsmålene er universelle og gjelder for alle land, uavhengig av utviklingsnivå. Moss kommunes planstrategi vektlegger bærekraftsmålene. Enkelte av FNs bærekraftsmål er spesielt viktige også for barnehagens virksomhet. Vi omtaler disse nedenfor.

Bærekraftsmål nr. 2: Utrydde sult: Barnehager bidrar til at barn får tilgang til sunn mat gjennom inkluderende og hyggelige måltider.

Bærekraftsmål nr. 3: God helse og livskvalitet: Barnehager skal fremme god helse ved blant annet å sikre et trygt og godt fysisk og psykososialt miljø for barna.

Bærekraftsmål nr. 4: God utdanning: Barnehager gir barn en tidlig start på utdanningen ved å tilby inkluderende miljø hvor læring, utvikling og trivsel står i fokus.

Bærekraftsmål nr 5: Likestilling mellom kjønnene: Barnehager bidrar til like muligheter uavhengig av kjønn.

Bærekraftsmål nr. 10: Mindre ulikhet: Barnehager bidrar til å redusere ulikhet ved å gi alle barn, uavhengig av bakgrunn, like muligheter til å delta i aktiviteter.

3.4.2 FNs barnekonvensjon

FNs barnekonvensjon er en internasjonal avtale som Norge har sluttet seg til, og som gir barn en rekke rettigheter. FNs barnekonvensjon danner grunnlaget for alt arbeid i barnehagen og understreker barns rettigheter som selvstendige individer. Den forplikter barnehagen til å sikre barns beste i alle beslutninger, og til å anerkjenne barn som aktive deltakere i eget liv. Viktige prinsipper for barnehagen:

Barnets beste (§ 3): Alle avgjørelser som berører barn skal ta utgangspunkt i hva som er best for barnet.

Ikke-diskriminering (§ 2): Alle barn har like rettigheter, uavhengig av kjønn, etnisitet, språk, religion, funksjonsevne eller bakgrunn.

Rett til liv, utvikling og beskyttelse (§ 6): Barnehagen skal bidra til barns trygghet, trivsel og helhetlige utvikling.

Barns rett til å bli hørt og medvirke (§ 12): Barn skal få uttrykke sine meninger i saker som angår dem, og disse skal tillegges vekt etter alder og modenhet.

Barns rett til hvile, fritid, lek og kulturell deltakelse (§31):
Barnehagen skal ivareta barns rett til lek og hvile i hverdagen. Barnehagen skal være en inkluderende og tilgjengelig arena for lek, hvile og kreativ utfoldelse.

3.4.3 Konvensjon om rettighetene til mennesker med nedsatt funksjonsevne

Konvensjonen om rettighetene til mennesker med nedsatt funksjonsevne (CRPD) er en internasjonal avtale vedtatt av FN i 2006.

Artikkel 7 i Konvensjonen fokuserer på at barn med nedsatt funksjonsevne skal ha fullt utbytte av alle menneskerettigheter og grunnleggende friheter på lik linje med andre barn. Alle tiltak som berører barn med nedsatt funksjonsevne skal ta hensyn til barnets beste. Barn med nedsatt funksjonsevne har rett til å uttrykke sine meninger i saker som angår dem, og deres meninger skal tillegges vekt i samsvar med deres alder og modenhet. Barn med nedsatt funksjonsevne skal få nødvendig beskyttelse og omsorg for å fremme deres velvære og utvikling.

Barnehagen forplikter seg gjennom CRPD og Barnehageloven å tilrettelegge for barn med nedsatt funksjonsevne, slik at de kan delta på lik linje med andre barn.

3.5 Nasjonale føringer

I tillegg til internasjonale føringer og lovverk knyttet til barnehage utgis det blant annet stortingsmeldinger, NOU-er, ekspertrapporter og strategiplaner som gir føringer for barnehagesektoren. To av de stortingsmeldingene som har størst betydning for barnehageområdet er:

- Stortingsmelding nr. 6 (2019–2020): [Meld. St. 6 \(2019–2020\) – regjeringen.no](#)
- Stortingsmelding nr. 28 (2024–2025): [Meld. St. 28 \(2024–2025\) – regjeringen.no](#)

3.6 Lokale planer

Kommunalområdet Kultur oppvekst og aktivitet arbeider etter strategisk plan og kommunedelplan for Levekår og Livskvalitet i et livsløpsperspektiv:

- Strategisk plan for kommunalområde kultur, oppvekst og aktivitet (KOA) 2022–2026: [strategisk-plan-for-kommunalomrade-kultur-oppvekst-og-aktivitet.pdf](#)
- Kommunedelplan Levekår og livskvalitet i et livsløpsperspektiv 2020–2032: [vedtatt-plan-1.pdf](#)

Ambisjonen og kongstanken for kommunalområdet er:

Kultur, oppvekst og aktivitet skal i fellesskap bidra til deltakelse for alle, like muligheter og varig endring av rotårsakene til utenforskap.

Barnehagene er en viktig universell arena og skal bidra til at kommunalrådets målsettinger oppfylles. Barnehageplanen synliggjør funksjonen barnehagene i kommunen har opp mot målene i Strategisk plan for kommunalområdet Kultur, oppvekst og aktivitet.

Strategisk plan for kommunalområdet Kultur, oppvekst og aktivitet revideres i løpet av 2026.

4. Barnehagenes samfunnsbidrag på oppvekstområdet

Sosial bærekraft er en av de tre viktige dimensjonene i FNS definisjon av bærekraft. Sosialt bærekraftige lokalsamfunn er preget av tillit, trygghet, tilhørighet og tilgang på goder som utdanning og gode nærmiljø.

I Oppvekstprofilen for 2024 ble vennskap og fellesskap med jevnaldrende pekt på som to viktige overordnede temaer for å forebygge frafall og utenforskap. Barnehagen har et viktig ansvar for forebygging og for å skape et miljø som fremmer inkludering og fellesskap. Det kan føre til langvarige negative konsekvenser dersom barn ikke opplever å være del av et fellesskap. Deltakelse i fellesskap og vennskap er viktig for utvikling av trygghet, tillit og tilhørighet. I Oppvekstprofilen 2024 står det: «Barn og unge som blir utsatt for vedvarende mobbing og ekskludering har betydelig risiko for å utvikle alvorlige psykiske lidelser, og et bekymringsfullt fravær fra skolen.»

Det er et hovedmål i Moss at alle skal være inkludert og oppleve tilhørighet, trygghet og mestring. Barnehagen har et ansvar og er et samfunnsbidrag som skal bidra til at barn får en god start på livet og utvikler robusthet til å mestre eget liv.

4.1 Utjevning av sosiale forskjeller – varig endring

I Rammeplan for barnehager står det at: «Barnehagen skal ha en helsefremmende og forebyggende funksjon og bidra til å utjevne sosiale forskjeller.»

Oppvekstprofilen i Moss viser at barn og unge i Moss oftere enn i resten av landet vokser opp i lavinntektsfamilier og trangboddhet og at foresatte i Moss opplever høyere arbeidsledighet, mottar høyere stønad til livsopphold og har lavere utdanning. I Moss har vi også et høyere frafall i videregående skole og lavere deltakelse i fritidsorganisasjoner enn landsgjennomsnittet. Barn er mindre fysisk aktive, og vi skårer høyere på psykiske lidelser enn gjennomsnittlig i resten av landet.

Barnehagen som en tidlig, universell og inkluderende arena kan være et av de mest effektive virkemidlene for å redusere ulikheter og skape like muligheter – men dette forutsetter høy kvalitet, tilstrekkelig bemanning og pedagogtethet, inkludering og tilgjengelighet (St. meld 6 og St. meld 28). Personalets kompetanse og stabilitet er avgjørende for kvaliteten. I Mossebarnehagene arbeides det på ulike måter for å styrke kvaliteten i alle barnehager, øke fokuset på inkludering og tilrettelegging, universelle barnehagetilbud og kompetanseheving.

4.2 Økt barnehagedeltakelse

I Moss har vi en målsetting om å rekruttere flerspråklige barn til barnehagen. Tidlig barnehagestart skal gi barn et bedre språklig grunnlag og styrke sosiale ferdigheter. Positive følgekonskvenser av tidligere barnehagestart kan være bedre norskspråklig utvikling, tidligere inkludering samt at barna blir bedre forberedt til skolestart.

For å nå målet om å rekruttere flere barn med minoritetsspråklig bakgrunn til barnehagene har vi produsert en kort film om livet i barnehagen rettet mot minoritetsspråklige foresatte: [Hvorfor søke barnehageplass? – Hovedportal.](#)

Vi har fokus på rekruttering gjennom samarbeid mellom Enhet barnehage, helsestasjon, åpen barnehage og andre relevante aktører. Barnehagemyndighet er også tilgjengelige for foresatte på helsestasjon og åpen barnehage i forbindelse med søknadsperioden for hovedopptaket for å informere og veilede i søknadsprosessen.

4.3 Å begynne i barnehagen

Rammeplanen sier: «Barnehagen skal i samarbeid med foreldrene legge til rette for at barnet kan få en trygg og god start i barnehagen.» I overgangen fra å være hjemme til å starte i barnehagen, er det spesielt viktig at barna får en god tilknytning til ansatte i barnehagen. De ansatte i barnehagen kan betegnes som sekundære omsorgspersoner og tryggheten og omsorgen de representerer er viktig for barnas utvikling. Alle barnehager har rutiner for at barn og foreldre skal bli kjent og trygge i barnehagen.

4.4 Foreldresamarbeid

Foreldresamarbeid er en sentral del av det pedagogiske arbeidet. Rammeplanen viser til at barnehagen skal legge til rette for foreldresamarbeid og god dialog med foreldrene. Et godt samarbeid mellom hjem og barnehage bidrar til å skape trygghet og kontinuitet for barnet, og legger til rette for en helhetlig utvikling. Når foreldre og ansatte har en felles forståelse av barnets behov, styrkes barnets trivsel, læring og mestring.

Foreldrenes innsikt og erfaringer er verdifulle ressurser i barnehagens arbeid. Gjennom dialog og gjensidig respekt kan barnehagen tilpasse tilbudet bedre til det enkelte barn, samtidig som foreldrene får innblikk i barnehagens pedagogiske praksis.

Et aktivt og inkluderende foreldresamarbeid fremmer tillit og medvirkning. Dette gir grunnlag for et felles ansvar for barnets oppvekstmiljø, og styrker relasjonen mellom hjem og barnehage.

I 2024 ble det utarbeidet en ny foreldresamtaleguide og nye samtalskjemaer for foreldresamtalene i barnehagene i Moss. Guiden er for personalet som gjennomfører samtalene. Materiellet vektlegger foreldrenes innspill og informasjon som er viktig å kjenne til for å følge opp barnet på best mulig måte i hverdagen i barnehagen og for å skape sammenheng i barnas liv. Barnehagene er en del av kommunens foreldre-støttende arbeid. I dialogen mellom foreldrene og barnehagen, kan barnehageansatte svare på spørsmål, veilede og eventuelt hjelpe foreldrene å komme i kontakt med andre instanser.

4.5 Overganger

Gode overganger er viktig, både overgangen fra hjemmet til barnehagen, overgang fra liten til stor avdeling og overgangen fra barnehage til skole. Informasjon, forutsigbarhet og trygghet må ivaretas for å gjøre overgangene så gode som mulig for både barn og foreldre. Barnehagene i Moss arbeider kontinuerlig med forbedringsarbeid knyttet til overganger. Slikt arbeid kan for eksempel være knyttet til organisering av personale eller rom, informasjon, samarbeid og samordning, kunnskap om eller kompetanse knyttet til hva ulike barn trenger i forbindelse med ulike overganger.

4.6 Å begynne på skolen

Rammeplanen sier at: «Barnas nysgjerrighet, kreativitet og vitebegjær skal anerkjennes, stimuleres og legges til grunn for deres læringsprosesser.» Med dette grunnlaget i barnehagen skal barna gis en god start på utdanningsløpet.

Rammeplanen presiserer at de eldste barnehagebarna skal få mulighet til å glede seg til å begynne på skolen, og at de få skal oppleve at det er en sammenheng mellom barnehagen og skolen. Moss kommune har et felles årshjul som ivaretar flere aktiviteter det siste året før skolestart, blant annet besøk på skolen. Målet med årshjulet er å sikre at alle barn får en god overgang og sammenheng mellom barnehage og skole. Det er et eget årshjul for barn som har spesialpedagogisk hjelp i barnehagen.

Moss kommune har en arbeidsgruppe som ivaretar det forpliktende samarbeidet mellom skole og barnehage. Alle barnehager beskriver egen praksis for hvordan de samarbeider med skolen i sine årsplaner. I årsplanene beskrives også egne aktiviteter og planer for barna det siste året før skolestart.

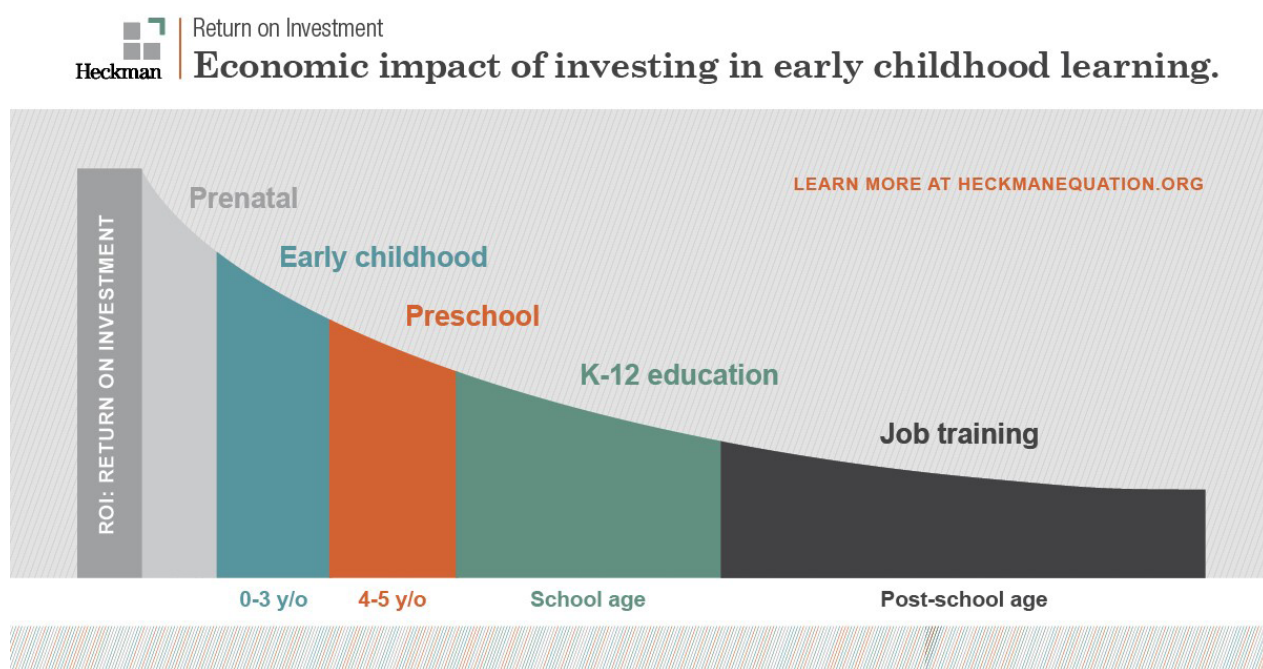

4.7 Tidlig innsats

Med tidlig innsats menes både arbeid med å oppdage utfordringer, sårbarheter og risiko på et tidlig tidspunkt, og å iverksette tiltak på et så tidlig som mulig for å forebygge en uheldig utvikling eller eskalering. Stortingsmelding nr. 6 og Stortingsmelding nr. 28 understreker viktigheten av tidlig innsats og inkluderende fellesskap og at kommunen legger til rette for at kompetansen kommer tett på barna og styrker det tverrfaglige samarbeidet.

4.7.1 Tidlig innsats og samfunnsøkonomi

Tidlig innsats beskrives i Stortingsmelding nr. 6 som en strategi som på den ene siden skal forebygge vansker, og på den andre siden kompensere ved å identifisere vansker på et tidlig tidspunkt for å hindre vanskene i å utvikle seg større. Barnehagen og barnehagens innhold er et viktig satsingsområde fordi dette er den første omfattende velferdstjenesten som barnet er en del av. Den samfunnsøkonomiske gevinsten av tidlig innsats illustreres blant annet gjennom grafen nedenfor.

(The Heckman curve, Return of investment).

Det er faglig enighet blant forskere om at personalets kompetanse og voksentettheten i barnehagen er de viktigste faktorene for barns trivsel og utvikling (Stortingsmelding nr. 19, Tid for lek og læring).» Det vises også til at «offentlige investeringer i barnehage kan gi en fremtidig gevinst som er om lag ti ganger større enn kostnadene.» Det er altså vesentlig at samfunnet investerer tidlig i barns liv.

4.7.2 Tidlig innsats i Moss

Å forebygge vansker i barns utvikling er viktig for det enkelte barn og den enkelte familie, men også i et samfunnsperspektiv. Barnehagen har en unik posisjon, både som et potensielt universelt psykisk helsefremmende tiltak og som en av de viktigste arenaene for å oppdage barn og familier som er i risiko, og som trenger mer oppmerksomhet, veiledning og støtte på et tidlig tidspunkt. Ved å oppdage utfordringer tidlig, kan tilpasninger og tilrettelegging gjøres, og avhjelpe og hindre at utfordringene blir verre eller vedvarer.

4.8 Internt støttesystem

Hovedsakelig er det barnehagens ansvar å tilrettelegge for at alle barn har et barnehagetilbud av god kvalitet. Barnehagene kan søke hjelp og støtte i dette arbeidet – blant annet gjennom avdeling Pedagogisk veiledning og kvalitet – PVK. Det er etablert et «Internt støttesystem», som prøves ut i enkelte barnehager. Her samarbeider lederteamet i barnehagen med rådgiver fra avdeling PVK om kartlegging og tiltak ved bekymring for enkeltbarn og grupper med mål om inkludering og tidlig innsats. Dette gir en mer treffsikker bruk av barnehagens kompetanse og videreutvikling av samhandling og koordinering opp mot det lokale støttesystemet, som PPT, PVK og andre aktuelle samarbeidspartnere.

4.9 Lokalt støttesystem

For at barns behov skal ivaretas best mulig, at de skal bli trygge og robuste for framtiden, skal vi følge med på at alle barn tilhører fellesskapet og at de har en positiv utvikling. Dersom vi ser at noen trenger ekstra oppmerksomhet eller innsats, så forplikter vi å iverksette tiltak – enten internt i barnehagen eller i samarbeid med noen av de lokale støttesystemene som PVK, PPT eller for eksempel familieteam. Barnehagen samarbeider alltid med foresatte først, og innhenter alltid samtykke før et barn drøftes med instanser utenfor barnehagen. Samarbeidet med foresatte og andre instanser skal alltid ha som hensikt å sikre barnets beste.

4.10 Pedagogisk veiledning og kvalitet

Avdeling Pedagogisk veiledning og kvalitet (PVK) består av avdelingsleder, rådgivere, barnehagemyndighet og utøvende spesialpedagoger.

Spesialpedagogene utøver spesialpedagogisk hjelp direkte til barn som har slike vedtak. I avdelingens rådgiver-team finnes spesialpedagogisk og barnehagefaglig kompetanse, samt kompetanse knyttet til organisasjon og barnehageledelse. I Moss kommune har alle kommunale og private barnehager mulighet for å henvende seg til Barnehagenes veiledningsteam i avdeling Pedagogisk veiledning og kvalitet (PVK). I teamet samarbeider rådgivere med barnehagepersonalet for å styrke læringsmiljøet i barnegrupper eller rundt enkeltbarn. Målet er å etablere tidlig og god hjelp slik at det ordinære barnehagetilbudet kan ivareta barn i et inkluderende og tilpasset miljø.

Fokuset er på hva barnehagen kan gjøre for å møte barns behov. Veiledningsteamet tilbyr veiledning på gruppe- eller individnivå knyttet til ulike områder som for eksempel lek- og læringsmiljø, flerspråklighet, adferdsproblematikk, relasjoner og samspill, sårbare barn, psykososialt miljø, språk og språkstimulering. Veiledningsteamet kan også hjelpe barnehagepersonalet med å vurdere hvilke andre samarbeidspartnere som kan være aktuelle – både lokalt og tverrfaglig. Avdeling PKV har etablert et bredt kurstilbud som blant annet omfavner tilknytning og trygghet, kvalitetsarbeid, sårbare barn, språkmiljø, tidlig innsats for barn i risiko (TIBIR), med mere.

4.11 PP-tjenesten (PPT)

PP-tjenestens oppgaver er hjemlet i barnehageloven § 33. PPT er sakkyndig instans i saker om spesialpedagogisk hjelp og skal sørge for at det blir utarbeidet lovpålagte sakkyndige vurderinger. PP-tjenesten skal bistå barnehagene i arbeidet med kompetanse- og utviklingsutvikling for å tilrettelegge barnehagetilbudet for barn med særlige behov. PP-tjenesten i Moss kommune er organisert som en egen avdeling under Enhet skole.

Jamfør barnehageloven § 34 skal en sakkyndig vurdering ta standpunkt til om det foreligger sen utvikling og læreversker hos barnet. Vilåret for å få spesialpedagogisk hjelp er at barnet har et særlig behov for slik hjelp. I «særlig behov» ligger det et krav om at barnet må ha et behov som skiller seg fra, eller er mer omfattende enn det behovet barn på samme alder vanligvis har. I vurderingen er det aktuelt å se på barnets utvikling, læring, evner og forutsetninger – for eksempel om barnet utvikler seg senere, eller annerledes, enn det som er forventet (eventuelt «typisk for alderen»).

PPT skal vurdere om barnets behov kan avhjelpes innenfor det ordinære barnehage-tilbudet eller om barnet har behov for spesialpedagogisk hjelp. I saker hvor PPT anbefaler spesialpedagogisk hjelp skal PPT angi realistiske mål for barnets utvikling og læring, omfang av spesialpedagogisk hjelp som er nødvendig, hvilken type hjelp og organisering som vil bidra til barnets utvikling og læring og hvilken kompetanse de som gir hjelpen bør ha.

PP-tjenesten har fast drøftingstid hver uke, hvor barnehagene kan melde behov for å drøfte barn de tror kan ha særlige behov. Dialog med PPT i forkant av en eventuell henvisning skal sikre at barnehagen har gjort nødvendig forarbeid og at riktig barn henvises til PPT for sakkyndig vurdering. Foresatte må samtykke til både drøfting og henvisning.

4.12 Spesialpedagogisk hjelp

Barn under opplæringspliktig alder har rett til spesialpedagogisk hjelp dersom de har særlig behov for det. Dette gjelder uavhengig av om de går i barnehage.

Formålet med spesialpedagogisk hjelp er å gi barnet tidlig hjelp og støtte i for eksempel språklige og sosiale ferdigheter. Hjelpen skal bidra til barnets utvikling og læring. Hjelpen skal også bidra til at barnet blir bedre rustet til å starte på skole og til at barnet får nødvendig hjelp, slik at barnets vansker blir avhjulpet på et tidlig tidspunkt.

Barn som helt eller delvis mangler funksjonell tale og har behov for alternativ og supplerende kommunikasjon (ASK), skal få bruke egnede kommunikasjonsformer og nødvendige kommunikasjonsmidler i barnehagen, jf. Barnehagelovens § 39. Spesialpedagogisk hjelp etter § 31 inkluderer nødvendig opplæring i bruk av alternativ og supplerende kommunikasjon.

Barnehagemyndigheten fattet vedtak om spesialpedagogisk hjelp på grunnlag av sakkyndig vurdering fra PPT. Det er kommunens plikt å oppfylle retten til spesialpedagogisk hjelp. I Moss kommune gjennomføres den spesialpedagogiske hjelpen av spesialpedagoger ansatt i avdeling PVK. Det spesialpedagogiske tilbudet skal utformes i samarbeid med barnet og barnets foresatte og det skal legges stor vekt på deres syn.

4.13 Barn med nedsatt funksjonsevne

Barn med nedsatt funksjonsevne har rett til et egnet individuelt tilrettelagt barnehage-tilbud. Det følger av barnehagelovens § 37. Retten til tilrettelegging skal sikre at barn med nedsatt funksjonsevne kan delta i det allmennpedagogiske tilbudet i barnehagen. Det er kommunen som har plikt til å sikre et barnehage tilbud som er tilrettelagt ut ifra barnets individuelle behov. I Moss er det barnehagemyndighet som vurderer om et barn har rett til et individuelt tilrettelagt barnehage tilbud etter § 37. Barn med nedsatt funksjonsevne er en sammensatt gruppe. Det handler om barn som har skade eller avvik i sosiale, kognitive, språklige, psykologiske, fysiologiske eller biologiske funksjoner. Med nedsatt funksjonsevne menes at det er et gap mellom barnets individuelle forutsetninger og omgivelsene, f.eks. barnehagens utforming. Tilretteleggingen kan være ekstra bemanning, tilpasset utstyr, opplæring av ansatte eller fysisk tilrettelegging.

4.14 Familieteam

Avdeling Familieteam tilbyr kurs, veiledning og oppfølging for barn og ungdom i alderen 0–23 år, samt deres foresatte. Alle familier kan oppleve å streve i perioder og da kan det være godt å snakke med noen som kan hjelpe med å løse utfordringene. Familieteamet i Moss kommune har ulike tilbud innenfor foreldrekurs og foreldreveiledning som for eksempel COS-P, Gode grep og PMTO terapi.

Moss er en TIBIR kommune. TIBIR står for Tidlig innsats for barn i risiko. Målsettingen med TIBIR er å fremme positiv utvikling hos barn ved å jobbe med utviklingsstøttende samspill i familier, og dermed forebygge, redusere og stoppe atferdsvansker hos barn i alderen 3–12 år. I Moss kommunes familieteam arbeider TIBIR-terapeuter og rådgivere opp imot foresatte.

4.15 Helsestasjon

For å sikre helhetlige tjenester for barn i førskolealder og deres foreldre har Moss kommune etablert et systematisk samarbeid mellom barnehagene og helsestasjonen. Rutinen og årshjulet som er implementert, vektlegger at samarbeidet skal bidra til tverrfaglig samhandling på system – og individnivå til det beste for barn og deres familier, trygghet i overgangen fra hjem til barnehage og gode relasjoner og tillit mellom familien, barnehagen og helsestasjonen.

4.16 Barnevern – trygge oppvekstmiljøer

Barnehagen har et viktig samfunnsoppdrag i å medvirke til at barn har et trygt og utviklende oppvekstmiljø. Enhver som arbeider i barnehage har en lovpålagt opplysningsplikt til barnevernstjenesten når det er grunn til å tro at barn kan være utsatt for alvorlig omsorgssvikt, mishandling, vold eller overgrep. Denne plikten går foran taushetsplikten. Barnehagepersonalet har også plikt til å melde ifra dersom de har kjennskap til at barn som er alvorlig syke ikke mottar behandling eller når det er grunn til å tro at et barn med nedsatt funksjonsevne eller et spesielt hjelpetrengende barn ikke får dekket sitt særlige behov for behandling eller opplæring, jf. barnehageloven § 46. Barnets beste skal alltid være det avgjørende hensynet. Barnevernstjenesten kan også pålegge barnehagen å gi dem taushetsbelagte opplysninger om barn når det er nødvendig.

4.17 Oppvekstportalen – Tidlig på!

Som et tiltak i Oppvekstreformen, jobbes det med en ny, digital Oppvekstportal for Moss kommune. I Oppvekstportalen vil alle som er i kontakt med barn og unge og som er bekymret for et barn eller ungdom, få støtte og verktøy til å handle, slik at barn og unge får tidlig hjelp. Innholdet i Oppvekstportalen vil bli implementert i barnehagenes arbeid og vil bli tatt i bruk i barnehagene i kommunen.

4.18 Koordinerte og sammenhengende tjenester

Barnehageloven § 2 b omtaler kommunens og barnehagens plikt til samarbeid og samordning. Barnehagen og PP-tjenesten skal samarbeide med andre tjenesteytere når det er nødvendig for å gi barnet et helhetlig tilbud.

Alle velferdstjenestene som er involvert i oppfølging av barn og foresatte har en alminnelig veiledningsplikt innenfor sitt saksområde.

4.19 Kvalitet i barnehagen

For at barnehagen skal ha en forebyggende virkning, må kvaliteten være god for alle barn. Forskning viser at spesielt voksen – barn – relasjonene (prosesskvaliteten) har stor betydning for at barnehagen skal virke fremmende på den psykiske helsen. Barnehager med god kvalitet har ansatte som har evne til å se hva barna trenger, og å gi dem det. Dette innebærer at alle barn må møte ansatte som på den ene siden anerkjenner deres behov for avhengighet og tilknytning og gir omsorg, trøst, fysisk og følelsesmessig nærhet og hjelp til følelsesregulering, og på den andre siden anerkjenner barnets behov for selvstendighet og derfor støtter barnets utforskning og nysgjerrighet og stimulerer til læring gjennom en tydelig, strukturert og alderstilpasset pedagogikk.

Kvalitet i barnehagen handler om å skape et trygt, stimulerende og inkluderende miljø hvor barn kan utvikle seg og lære. Det innebærer både de strukturelle rammene som bemanning og fasiliteter, de daglige interaksjonene og det pedagogiske arbeidet som utføres av personalet. Man deler ofte inn kvalitet i tre ulike kvalitetsaspekter – som er tett knyttet sammen og som påvirker hverandre gjensidig. Sammen bidrar de tre kvalitetsaspektene til å sikre helhetlig kvalitet i barnehagen.

Strukturkvalitet: Dette handler om de ytre rammene som påvirker barnehagens kvalitet, som bemanning, personalets kvalifikasjoner, arbeidsforhold, fasiliteter og ressurser. For barnehager er det definert en bemanningsnorm og en pedagog-norm.

Prosesskvalitet: Dette fokuserer på interaksjonen mellom barn og ansatte, samt det pedagogiske arbeidet som utføres i barnehagen. Det inkluderer barnehageledelse, personalets pedagogiske kompetanse i praksis og læringsmiljøet.

Resultatkvalitet: Dette refererer til effektene eller virkningene av barnehagen på barnas utvikling, både faglig og sosialt. Det kan også omfatte samfunnsmessige og økonomiske konsekvenser av barnehagetilbudet.

4.19.1 Barnehagen som lærende organisasjon

Barnehagen er en lærende organisasjon der hele personalet skal reflektere rundt faglige og etiske problemstillinger, oppdatere seg og være tydelige rollemodeller. Den lærende organisasjonen, der hele personalet deltar i utvikling og læring, innebærer at læring skjer både hos enkeltpersoner og i fellesskapet, og at personalet utvikler barnehagen sammen. Barnehagen skal ha en kultur for å dele kunnskap, reflektere og vurdere praksis. Personalet skal bruke erfaringer og forskning som grunnlag for utvikling.

Barnehageeier har ansvar for at barnehagen har nødvendig kompetanse. Styrer og pedagogiske ledere har et særlig ansvar for å legge til rette for kompetanseutvikling og skape en lærende organisasjon. Pedagoger har avtalefestet plantid. Når det gjelder øvrig tid til utvikling, er det opp til hver barnehage å fastsette tid og innhold for utviklingstid.

Styrerne i Moss har jevnlig fagsamlinger hvor både ledelse, kvalitet i barnehagen, faglig utvikling i personalgruppen, rammefaktorer, lovverk og så videre, aktualiseres. Vi har felles veiledning for nyutdannede barnehagelærere i grupper for å styrke de i yrkesrollen.

4.19.2 Kompetanseutvikling – eksterne midler

Barnehagene i Moss har pågående utviklingsprosjekter lokalt og regionalt. Mange av barnehagene jobber i grupper med flere barnehager og i egen barnehage med utviklingsarbeid som pågår over flere år. Det søkes på barnehagebaserte kompetanseutviklingstiltak gjennom Statsforvalteren og andre tilskuddsordninger.

5. Læring og danning – individ og gruppe

Danning er et begrep som beskriver prosessen hvor individet utvikler seg både intellektuelt, sosialt og moralsk gjennom læring og erfaringer. Det handler om å forme og utvikle personlighet, verdier og holdninger.

I Rammeplan for barnehage står det om danning at "Barnehagen skal støtte barna i å forholde seg prøvende og nysgjerrig til omverdenen og bidra til å legge grunnlag for modig, selvstendig og ansvarlig deltakelse i demokratiske fellesskap. Barnehagen skal fremme samhold og solidaritet samtidig som individuelle uttrykk og handlinger skal verdsettes og følges opp. Barnehagen skal bidra til at barna kan forstå felles verdier og normer som er viktige for fellesskapet."

Alle barnehager i Moss beskriver sitt barnehagetilbud knyttet opp imot dannelsesbegrepet gjennom sine årsplaner. Felles er at danningen for barn i Mossebarnehagene skal bidra til trivsel, utvikling og velvære slik at de er best mulig rustet "her og nå" og i framtidig liv. Barnehagene i Moss skal sikre at barn har en positiv dannelsesreise gjennom barnehagelivet.

5.1 Dannelse i barnehagen som system

Barnehagene planlegger, gjennomfører og evaluerer sitt pedagogiske arbeid med tanke på både individer og grupper som inngår i barnehagens system. Både gjennom samarbeid med foresatte, samt samarbeid internt, lokalt og tverrfaglig, skal barnehagen utgjøre barnas fundament for den gode dannelsen. Læringsmiljøet i en barnehage består av mange ulike elementer – slik som rutiner, pedagogisk ledelse, fysiske rom ute og inne, aktiviteter og innhold, personalets arbeidsmiljø og kompetanse, de profesjonelle læringsfellesskapene i personalgruppa, foreldresamarbeid, interaksjoner mellom barn og ansatte med mere. Alt dette inngår som en del av barnets hverdag i barnehagen.

5.1.1 Systemtenkning

Barnets individuelle forutsetninger slik som hjemmeforhold, utviklingsnivå, modenhet, evner og språkferdigheter, påvirker og påvirkes av forhold rundt barnet. I et individperspektiv er barnets egne forutsetninger og ferdigheter styrende for barnets utvikling. Fra et gruppe – og systemperspektiv forstår vi at barnet utvikler seg i samspill med faktorer i oppvekstmiljøet.

I Moss arbeider vi for å ha et systemteoretisk perspektiv som grunnlag for tenkningen rundt barns utvikling. Sosial systemteori vektlegger at det enkelte individ er i interaksjon med ulike sosiale systemer – herav både barnehage, hjem og kommune. Barnets handlinger og atferd må forstås i lys av de sosiale systemene de opptrer i. Det vil si at vi ikke vil se på et barn som har utfordringer isolert fra sitt miljø. En barnehageavdeling er et eksempel på et sosialt system. Konsekvensene av denne kunnskapen er at utviklingen av gode læringsmiljøer er grunnleggende viktig.

Barnehageansatte blir kontinuerlig gjort oppmerksomme på hvor viktige de er for barns dannelse gjennom ulike tiltak både felles og barnehagebasert. Vennskap og lekegrupper, relasjoner, ansatte som er aktivt observante og tilstede i barns lek er stadig fokus i utviklingsarbeid blant personalet. I barnehagen er personalets samhandling med barna den aller viktigste faktoren som kan påvirke barns dannelse, både på gruppe – og individnivå. Barn dannes også gjennom møte med andre barn.

5.2 Psykososialt barnehagemiljø

Kapittel VIII i barnehageloven omhandler barnehagenes plikt til å sikre et trygt og godt psykososialt miljø for barna. Pliktene i loven er ment å sikre at alle barn i barnehagen har en trygg og god hverdag, fri for mobbing og andre krenkelser. Barnehagene i Moss har en handlingsplan for å sikre et trygt og inkluderende miljø for alle barn. Alle kommunale barnehager følger denne planen. Private barnehager kan enten bruke sin egen plan eller kommunens plan. Avdeling PVK tilbyr veiledning og kurs for ansatte og styrere.

5.3 Gledens betydning for barns trivsel og utvikling

Rammeplan for barnehagen legger stor vekt på betydningen av glede i barnehagens hverdag. Barnehagen skal bidra til barnas trivsel, livsglede, mestring og følelse av egenverd, og til at alle barn kan oppleve glede, humor, spenning og engasjement gjennom lek – alene og sammen med andre.

Barnehagen skal skape et miljø preget av positivitet, anerkjennelse og glede. Dette innebærer å fremme et inkluderende og støttende miljø hvor alle barn føler seg sett og verdsatt. Glede og positivitet bidrar til å styrke barnas sosiale, emosjonelle og kognitive utvikling.

Rammeplanen viser til at barn også skal få oppleve glede gjennom møte med de syv fagområdene.

5.3.1 Relasjoner og glede

Glede fremmer relasjoner mellom barn og ansatte. Når barn opplever glede sammen, styrkes deres evne til å samarbeide, dele og vise empati. Glede og positive tankesett bidrar til å bygge barnas selvfølelse og selvtillit. Barn som ofte opplever glede, er mer motstandsdyktige mot stress og utfordringer. Glede stimulerer nysgjerrighet og læringslyst. Lek er en naturlig kilde til glede for barn, og barnehagen skal legge til rette for variert lek og aktiviteter. Barnehagene i Moss skal arbeide aktivt for å skape glede, lek og trivsel gjennom ulike tiltak og aktiviteter.

Det står i Rammeplan for barnehage at personalet skal legge til rette for at barn kan knytte seg til personalet og til hverandre. For oss betyr det at ansatte trenger å forstå hva som skaper trygg tilknytning. Å bygge trygge og støttende relasjoner mellom barn og ansatte er essensielt. Ansatte i barnehagene skal være tilstedeværende, lyttende og anerkjennende. Glede og varme er en viktig del av relasjonsarbeidet og kan vises gjennom blikk, smil, kroppsspråk og bruk av positive ord og humor.

5.4 Lek

Lek fremmer danning, utvikling og læring. Leken bidrar til livsmestring og utvikling på mange ulike områder: språklig, emosjonelt, sosialt og fysisk. Gjennom lek kan barn bearbeide opplevelser, tanker og følelser. Barn får erfaring med samhandling og kommunikasjon. Lek stimulerer barns kreativitet, problemløsningsevner, evne til refleksjon og utvikling av selvregulering. Gjennom lek erfarer barn å planlegge, regulere seg, vente på tur og ta hensyn til andres perspektiv. Forskning viser at utelek forebygger konflikter og fremmer helse og trivsel for barn.

Barns rett til lek er forankret i FNs Konvensjon om barns rettigheter, Artikkel 31 og i Rammeplanen. Leken er barnehagens kjerneaktivitet. Leken og barndommen har en egenverdi. Rammeplanen sier blant annet at «Leken skal ha en sentral plass i barnehagen, og lekens egenverdi skal anerkjennes. Barnehagen skal gi gode vilkår for lek, vennskap og barnas egen kultur. Leken skal være en arena for barnas utvikling og læring, og for sosial og språklig samhandling. Barnehagen skal inspirere til og gi rom for ulike typer lek både ute og inne.»

Samtidig som leken bidrar til barns helhetlige utvikling kjennetegnes den av at den er indre-drevet og ikke produktiv. Lek er «her og nå» – samtidig som den gir erfaringer og opplevelser «der og da».

5.5 Barns medvirkning

Barnehagen skal ivareta barnas rett til medvirkning ved å legge til rette for og oppmuntre til at barna kan få gitt uttrykk for sitt syn på barnehagens daglige virksomhet, jf. barnehageloven §§ 1 og 3, Grunnloven § 104 og FNs barnekonvensjon art. 12 nr. 1. Medvirkning betyr at personalet skal være åpne for barns innspill spontant, og kunne improvisere i lek. I tillegg betyr det at man skal arbeide systematisk for å lytte til barn og ta deres synspunkter med i planlegging og vurdering. Små barn har også rett til å gi uttrykk for sin mening, og de ansatte skal være lydhøre ovenfor barns ulike kommunikasjonsmåter. Det presiseres også at barns synspunkter skal tillegges vekt i samsvar med dets alder og modenhet, og at barn ikke skal overlates til å ta et ansvar de ikke er rustet til å ta.

5.6 Barnesyn

I Moss ser vi barn som aktive deltakere med unike evner og perspektiver. Vi ønsker å løfte fram det barna mestrer og er nysgjerrige på, og gi rom for at de kan prøve, utforske og erfare at de er viktige både for seg selv og for gruppa. De voksne skal undre seg sammen med barna, stille åpne spørsmål og skape interesse for ulike temaer. Slik bygger vi et inkluderende miljø der forskjellighet er en styrke, og der alle barn får mulighet til å påvirke, utvikle seg og mestre.

5.7 Språk

Alle barn i Moss skal få god språkstimulering gjennom barnehagehverdagen, og alle barn skal få delta i aktiviteter som fremmer kommunikasjon og en helhetlig språkutvikling tilpasset barnas alder og utviklingsnivå. Dette er særlig viktig for å inkludere flerspråklige barn, og stimulere utviklingen av det norske språket. Barn lærer språk i en sosial kontekst, av hverandre og gjerne gjennom forskjellige type aktiviteter og lek. Barn er forskjellige, med mer eller mindre ulike forutsetninger for å lære seg språk. Variasjonen i barns språkutvikling er stor i barnehagealder.

Barnehagene skal samarbeide med foreldrene for å støtte barnets språkutvikling hjemme og i barnehagen.

I Moss ønsker vi å gi alle barn gode opplevelser med språk og litteratur. Bruk av bøker og formidling av for eksempel eventyr og historier med bruk av konkrete er en naturlig og lystbetont del av hverdagen. Barn og voksne som sammen utforsker historier og ord, kan vekke nysgjerrighet, undring og gode samtaler. På denne måten kan barnehagene legge grunnlaget for å utvikle leseglede og styrker barnas språk i et fellesskap preget av lek og læring.

I Moss følger vi med på barns språklige utvikling og bruker kartleggingsverktøyene TRAS og Alle med ved behov. Dersom barnet er flerspråklig benyttes Udirs verktøy "Samtaleguide om barns morsmål" som grunnlag for å følge med på barns språkutvikling på morsmål. Vi bruker ekstern tolketjeneste ved behov.

Personalet skal bidra til at språklig mangfold blir en berikelse for hele barnegruppen, støtte flerspråklige barn i å bruke sitt morsmål og samtidig aktivt fremme og utvikle barnas norskspråklige kompetanse.

5.7.1 Støtte til språkarbeid

I Moss ønsker vi at alle ansatte har kjennskap til hva som kjennetegner gode språkmiljøer for barn. PVK tilbyr kurs og veiledning knyttet til språk, språkkartlegging, flerspråklighet, leseglede, språksamlinger og språkmiljø. Vi kan også kartlegge språkmiljøet i barnehagene ved hjelp av for eksempel ståstedsanalyser eller CLASS.

Vi har bokkofferter som barnehagene kan låne ved bibliotekene. Det finnes rikelig med språklige støtteressurser å bruke for å utvikle språkmiljøet i barnehagen, blant annet Språkløyper og UDIRs nettsider.

Det er lovfestet at barn som har behov for det, har rett på å få ta i bruk alternativ og supplerende kommunikasjon (ASK) i barnehagen. Det er behov for å øke ASK-kompetansen i barnehagene i årene fremover. Spesialpedagoger og rådgiverne i PVK og PPT tilbyr kurs og veiledning.

5.8 Likestilling og likeverd

Barnehagen skal være et inkluderende fellesskap der alle barn møtes med respekt og omsorg. Vi fremmer likeverd og likestilling uavhengig av kjønn, funksjonsevne, bakgrunn, språk, kultur eller livssyn, og motvirker alle former for diskriminering. Personalet reflekterer over egne holdninger for best mulig å kunne formidle og fremme likeverd og likestilling. Personale og ledelse i Moss jobber sammen for å sikre at alle barn får like muligheter uavhengig av kjønn, bakgrunn eller funksjonsevne.

5.9 Helse og miljø

Forskriften om helse og miljø i barnehager, skoler og skolefritidsordninger skal sikre at barn oppholder seg i trygge og helsefremmende omgivelser. Målet er å skape et miljø som støtter barnas helse, trivsel, lek og læring, og som forebygger sykdom, skader og alvorlige hendelser. Forskriften omfatter blant annet krav til inneklima, beliggenhet, belysning, lydforhold, måltider, sanitæranlegg og sikkerhet. Den inkluderer også krav til det psykososiale miljøet – som trygghet, inkludering og forebygging av mobbing. Alle barnehager har rutiner for å ivareta forskriften, og det gjennomføres tilsyn for å sikre forpliktelsene.

5.10 Mat og måltider

Barnehagene følger Nasjonal faglig retningslinje for mat og måltider i barnehagen som er utarbeidet av Helsedirektoratet. Denne skal sikre at barn får tilbud om et kosthold som er i tråd med nasjonale anbefalinger og som gir det beste utgangspunktet for god helse, fellesskap, utvikling og læring uavhengig av hvilken barnehage barnet går i. I tillegg til bevisstheten om sunn mat, er måltidet og aktivitetene rundt måltidet, viktige lærings – og samspillsarenaer. Rammeplanen sier at: «Personalet skal legge til rette for at måltider og matlaging bidrar til måltidsglede, deltakelse, samtaler og fellesskapsfølelse hos barna.»

5.11 Skjermbruk

Januar 2026 kom regjeringen, ved helsedirektoratet, med oppdaterte råd for skjermbruk blant barn og unge. Rådene skal følges opp i barnehagen. Blant annet presiserer rådene at "Barn under 2 år bør unngå skjerm helt, og voksne som er sammen med dem bør begrense sin skjermbruk".

Rådene omtaler også at når voksne er sammen med små barn skal de:

- begrense egen skjermbruk og sørge for å ha skjermfrie perioder
- unngå å bruke skjerm for å trøste eller avlede barnet fra negative følelser
- unngå at det brukes skjerm under måltider, amming og flaskemating
- unngå å ha på skjerm i bakgrunnen
- sørge for at egen eller barnets skjermbruk ikke går på bekostning av barnets behov for fysisk aktivitet, lek og sosialt samspill

5.12 Fysisk aktivitet og kultur

Barnehagene planlegger og gjennomfører aktiviteter som fremmer kulturopplevelser, kreativitet og fysisk aktivitet gjennom sitt arbeid med fagområdene i rammeplanen.

Alle barnehager har årsplaner som beskriver barnehagenes aktiviteter og fokus på fagområdene, inkludert kunst, kultur og kreativitet samt kropp, bevegelse, mat og helse. Barnehagene har ulike arrangementer og aktiviteter gjennom året som bidrar til at barn får allsidige kultur- og aktivitetstilbud. Barnehagene i Moss bruker nærmiljøene for å gi barn naturopplevelser og erfaringer knyttet til arts mangfold. Dette danner grunnlag for at barna senere kan ta bærekraftige valg. Variert erfaring med kultur og idrett i barnehagen kan være med på å fremme barns egne ønsker for å begynne på organisert fritidsaktivitet. Barnehagen legger til rette for at alle barn får øve og oppleve mestring innenfor ulike idretter og kulturaktiviteter. Barnehagen skal ha dialog med foresatte om barns fritidsaktiviteter, og informere foresatte om ulike støtteordninger som finnes for å muliggjøre fritidsaktiviteter for familier. Barnehageledere og –eiere arbeider med personalets bevissthet i forhold til barnehagens ansvar og mulighet til å oppfordre til deltakelse i allsidige aktiviteter.

Enhet barnehage samarbeider med Unge Viken teater og Non stop festivalen om årlige teaterforestillinger.

Kildefortegnelse

Folkehelseinstituttet. Oppvekstprofil for 2024. (2024). FHI.

<https://khp.fhi.no/?malform=nb&year=2024&fylke=31&kommune=3103&profiltype=1>

Forskrift om helse og miljø i barnehager, skoler og skolefritidsordninger. (2023). Lovdata.

<https://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/2023-03-28-449>

FNs barnekonvensjon. (1989). FN-sambandet.

<https://fn.no/avtaler/menneskerettigheter/barnekonvensjonen>

FNs bærekraftsmål. (2015). FN-sambandet.

<https://fn.no/om-fn/fns-baerekraftsmaal>

Grunnloven § 104. (1814). Lovdata.

<https://lovdata.no/nav/lov/1814-05-17/kapE/%C2%A798>

Hva er kvalitet i barnehagen? (2024). Utdanningsdirektoratet.

<https://www.udir.no/kvalitet-og-kompetanse/hva-er-kvalitet/>

Helsedirektoratet. (u.å.). Barn og unge – Skjermbruk blant barn, unge og foresatte.

<https://www.helsedirektoratet.no/faglige-rad/skjermbruk-blant-barn-unge-og-foresatte/barn-og-unge>

Helsedirektoratet. (u.å.). Mat og måltider i barnehagen.

<https://www.helsedirektoratet.no/retningslinjer/mat-og-maltider-i-barnehagen>

Kommunedelplan levekår og livskvalitet i et livsløpsperspektiv 2020–2032. (2020). Moss kommune.

https://www.moss.kommune.no/_f/p1/i4a81748d-422c-4721-92a8-c42fb9cc5412/kommunedelplan-for-levekar-og-livskvalitet.pdf

Konvensjonen om rettighetene til personer med nedsatt funksjonsevne (CRPD). (2006). FN-sambandet.

<https://fn.no/avtaler/menneskerettigheter/konvensjon-om-rettighetene-til-personer-med-nedsatt-funksjonsevne>

Levekårskartlegging. Moss kommune. (2024).

[levekar-kartlegging-moss-kommune-2024-et-kunnskapsgrunnlag.pdf](https://www.moss.kommune.no/_f/p1/i4a81748d-422c-4721-92a8-c42fb9cc5412/levekar-kartlegging-moss-kommune-2024-et-kunnskapsgrunnlag.pdf)

Lov om barnehager (barnehageloven). (2005). Lovdata.
<https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2005-06-17-64>

Moss kommune Planstrategi 2020–2023.(2020). Moss kommune.
<https://www.moss.kommune.no/alle-tjenester/horinger-planer-og-prosjekter/kommunens-planer/overordnede-planer/>

OECD. (2015). Early Childhood Education and Care Policy Review: Norway.
https://www.regjeringen.no/contentassets/6372d4f3c219436e990a-5b980447192e/oecd_norway_ecec_review_final_web.pdf

Rammeplan for barnehagen. (2017). Utdanningsdirektoratet.
<https://www.udir.no/laring-og-trivsel/rammeplan-for-barnehagen/>

Stortingsmelding nr. 6 (2019–2020). Tett på – tidlig innsats og inkluderende fellesskap. (2019). Regjeringen.
<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld.-st.-6-20192020/id2677025/>

Stortingsmelding nr. 28 (2024–2025). Tro på framtida – uansett bakgrunn. (2025). Regjeringen.
<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld.-st.-28-20242025/id3105151/>

Strategisk plan for kommunalområde kultur, oppvekst og aktivitet (KOA) 2022–2026. (2022). Moss kommune.
https://www.moss.kommune.no/_f/p1/i3a8a01ab-e7f5-4db3-a533-3627160acaef/strategisk-plan-for-kommunalomrade-kultur-oppvekst-og-aktivitet.pdf

The Heckman Curve. (u.å.). The Heckman Equation.
<https://heckmanequation.org/resource/the-heckman-curve/>

TIBIR. (u.å.). Nubu. Tidlig innsats for barn i risiko (TIBIR) | Nasjonalt utviklingssenter for barn og unge.
<https://www.nubu.no/no/metoder/tibir>

Tiltaksplan for enhet barnehage 2023–2027. (2023). Moss kommune.
<https://www.moss.kommune.no/alle-tjenester/barnehage/tiltaksplan-enhet-barnehage-2023-2027/>

